

3. Waldorfliikumise kujunemine ja areng⁵

Waldorfharidus on paljudes riikides üheks peamiseks alternatiivseks hariduskäsitluseks „peavoolu“ haridusele. Waldorfkoolid on osaks rahvusvahelisest koolide kogukonnast, mis rakendavad antud haridusliku lähenemise aluseks olevat õppekava. Waldorfharidust kirjeldatakse kui hetkel suurimat ülemaailmset sõltumatute koolide liikumist. Maailmas õpib hetkel 65 riigis ligikaudu 1000 waldorfkoolis 200 000 õpilast. Lisaks on veel 10 riigis olemas vähemalt waldorflasteaed, kokku on lasteaedu ligikaudu 1500 (kokku on koolieelse hariduse asutusi ligikaudu 2000).

Esimene waldorfkool rajati 1919. aastal Rudolf Steineri ja Emil Molti poolt Stuttgartis Saksamaal. Kuigi algselt oli kool mõeldud antroposoofilise algatusena põhiliselt Waldorf-Astoria sigaretivabriku (Emil Molt oli selle tehase juhataja ja kaasomanik) töötajate lastele, ei seatud kooli vastuvõtul õpilaste päritolust ja majanduslikust seisust, usulistest veendumustest või akadeemilisest võimekusest lähtuvaid piiranguid. Hariduse keskpunkti asetati arenemisvõimeline inimene. Selline kõikehaarav inimlik ja kultuuriline lähtepunkt andis waldorfharidusele võimekuse märkimisväärseks rahvusvaheliseks laienemiseks alates möödunud sajandi 60-ndatest aastatest.

Rudolf Steiner nõustas Stuttgarti waldorfkooli rajamist ja edasist tegevust kuni oma surmani 1925. aastal. Lisaks pidas ta arvukalt haridusteemalisi kursusi Šveitsis, Saksamaal, Suurbritannias ja Hollandis ning üksikuid loenguid erinevates Euroopa linnades (Utrecht, Amsterdam, Rotterdam, Haag, London, Stratford-on-Avon ja Kristiania-Oslo). Aastaks 1926 oli rajatud 11 waldorfkooli: 4 Saksamaal, 2 Suurbritannias ja 1 Hollandis, Norras, Portugalis, Šveitsis ja Ungaris. 1933. aastaks oli koole 33, riikidest lisandusid Austria ja USA. Waldorfharidus ei sõltu riigipiiridest ning waldorfkoolid on näidanud võimekust arvestada oma asukoha kultuuriliste omapäradega. Püüe sõltumatusele riiklikest haridussüsteemidest on waldorfhariduse teiseks iseloomulikuks jooneks. Esimene waldorfkool leidis skeptilist vastuvõtu kohaliku haridusameti poolt. 1926. aastal aset leidnud põhjaliku inspekteerimise järel aga leiti, et waldorfkoolist oleks nii mõndagi üle võtta ka riiklikusse haridussüsteemi.

1933. aastal leidis Saksamaa „natsionaal-sotsialistlik haridussüsteem“, et waldorfharidus ei vasta natsionaal-sotsialistlikele põhimõtetele ning alates 1934. aastast kehtestati ranged piirangud õpilaste vastuvõtule. Saksamaa waldorfkoolid suleti vabatahtlikult või jõuga vahemikul 1936–1941, samalaadne protsess järgnes ka okupeeritud territooriumitel Austrias ja Hollandis. Paljud õpetajad emigreerusid Šveitsi, Suurbritanniasse ja USA-sse, kus rajasid peatselt uued waldorfkoolid. Waldorfkoolide üldarv vähenes 9-ni; koolid USA-s, Suurbritannias, Šveitsis ja Norras aitasid waldorfliikumisel ellu jääda.

II maailmasõja lõppemise järel, juba 1945. a oktoobriks, taasavati koolid Hannoveris, Hamburgis ja Stuttgartis ning rajati uued Engelbergis, Marburgis ja Tübingenis. 1951. aastaks oli Saksamaal juba 24 waldorfkooli. Sõjajärgselt jätkus ka waldorfliikumise rahvusvaheline laienemine. 1950-ndate keskpaigaks oli maailmas 62 waldorfkooli: 53 Euroopas, 9 Põhja- ja Lõuna-Ameerikas.

1970. aastatel algas waldorfliikumise kiire laienemine kiirusega 20–55 uut waldorfkooli igal aastal. Kui aastani 1975 võttis koolide arvu kahekordistumine aega 20

⁵ Allikas: Antud peatüki teksti koostamisel on refereeritud *Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners* kodulehel publitseeritud materjale (<http://www.freunde-waldorf.de/>) . Materjalide kasutamiseks on saadud vastav luba.

aastat (71-lt 143-ni), siis see arv kahekordistus juba aastal 1980 (288 kooli) ja jälle aastal 1989 (569). Suurim kasv toimus ajavahemikul 1980–1996. Põhja-Ameerikas ja Lääne-Euroopas ning Austraalias/Uus-Meremaal laienes waldorfliikumine üsna kiiresti, seda eriti kuni 80. aastate lõpuni. Lõuna-Ameerikas on olnud suhteliselt ühtlane kasv (kiirendusega aastail 1996–2006). Sellele järgnes aastail 1990–1997 tugev laienemine Ida-Euroopas ning aastail 1996–2000 algas uus kuid väiksem kasvuline Aafrikas. Aastast 2000 on märgata kasvu laienemist Aasiasse (vaata täpsemalt Lisa 4 Ülevaade waldorfkoolide liikumise arengust aastail 1960–2007).

Suhteliselt kiire areng on toimunud ka nn endise sotsialismileeri riikides, kus sõltumatute koolide algatused ei olnud varem võimalikud. Uus poliitiline raamistik neid arenguid võimaldab, kuid enamasti olulist abi ei osuta. Praeguseks on nende riikide koolide arv märkimisväärne (vt järgnev tabel), kuigi algsele kiirele koolide loomise faasile on mitmes riigis järgnenud koolide arvu vähenemine sh eriti Rumeenias, Ukrainas, Leedus ja Venemaal aga ka Lätis. Samas on viimasel kümnendil koole oluliselt juurde tekkinud Poolas, Tšehhis ja Ungaris.

Tabel Waldorfkoolide arv nn endise sotsialismileeri riikides aastail 2000 ja 2009

Riik	Koole aastal 2000*	Koole aastal 2009**
Armeenia	1	1
Eesti (sh Tartu Maarja Kool)	6	6
Gruusia	1	1
Kasahstan	1	2
Kõrgõzstan	1	1
Läti	3	2
Leedu	5	3
Moldova	2	1
Poola	3	5
Rumeenia	21	13
Slovakkia	0	1
Sloveenia	1	2
Tadžikistan	0	1
Tšehhi	9	13
Ukraina	8	5
Ungari	17	25
Venemaa	29	18

Allikad: * *Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners*, www.freunde-waldorf.de;

** *Bund der Freien Waldorfschulen*:

<http://www.waldorfschule.info/de/schulen/waldorfschulen-weltweit/index.html>

Õpetajate koolitus on waldorfliikumise arengule üliolulise tähtsusega. Kuni 1930. aastate keskpaigani vastutasid õpetajate koolituse eest Stuttgarti waldorfkooli õpetajad. 1950. aastatel rajati õpetajate seminar Šveitsis, 1960. aastatel Inglismaal, Rootsis ja USA-s. seejärel on seminaride arv kasvanud vastavalt koolide levikuga maailmas. Hetkel tegutseb 105 waldorfpedagoogika alast õpetajate seminari 37 riigis (<http://www.waldorfschule.info/de/lehrer/lehrerbildung-weltweit/index.html>).

Rahvusvaheline koostöö algas õpetajate vahelise kogemuste vahetamisega juba 1920. aastal. Õpetajate, koolide ja koolitusasutuste vahelise koostöö korraldamiseks waldorfliikumises kasutati erinevaid koostöövorme. 1926. aastal nurjus katse asutada Maailma Koolide Ühendus (“*World School Association*”). Esimene waldorfkool Stuttgartis ja Saksamaa Vabade Waldorfkoolide Ühendus mängisid rahvusvahelise koostöö

arendamisel juhtivat rolli. 1971. aastal lisandus neile Waldorfhariduse Sõprade Ühendus (*Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V.*), kes toetab ja nõustab waldorfharidust väljaspool Saksamaad. 1970. aastal loodi nn Haagi Ring (*Hague Circle*) ehk rahvusvaheline nõuandev kogu, kuhu kuuluvad riikide waldorfkoolide assotsiatsioonide esindajad. Alates 1970. aastast on ideelisel tasandil tähtsa rolli omandanud Goetheanumis asuva Üldise Antroposoofilise Seltsi juurde kuuluv Vaba Vaimuteadusliku Kõrgkooli pedagoogika sektsioon.